

Evropska integracija država Zapadnog Balkana: naredni koraci za Srbiju

Apstrakt

Rušenje Berlinskog zida 1989. godine je u državama Centralne i Istočne Evrope označilo početak transformacije njihovog ekonomskog, pravnog i političkog sistema u moderne zajednice koje se temelje na tržišno orijentisanoj privredi, vladavini prava i političkom pluralizmu. Usmerenost ka novim vrednostima bila je jasno determinisana i inspirisana idejom o članstvu u Evropskoj zajednici (EZ), što je trebalo da obezbedi konačno ujedinjenje dva dela evropskog kontinenta koja su tokom pola veka bila razdvojena neprobojnim zidom.

Ovim tekstom definišu se ključne istorijske i političke tačke u razvoju Srbije u periodu od 1989. do 2009. godine; određuje se presek stanja evropskih integracija Srbije dvadeset godina nakon pada Berlinskog zida; objašnjavaju se uzroci takvog stanja; i nudi se predlog odgovarajuće politike koja bi trebalo da doprinese ubrzanju procesa integracije Srbije u EU.

U novembru 2009. godine obeležava se dvadesetogodišnjica pada Berlinskog zida. U ove dve decenije desile su se fundamentalne promene u sistemu međunarodnih odnosa. One su preoblikovale evropski kontinent, a njihove posledice su najvidljivije u zemljama Centralne i Istočne Evrope koje su pristupile transformaciji pređašnjih sistema u moderne zajednice koje počivaju na vladavini prava, tržišnoj privredi i političkom pluralizmu. Usmerenost ka novim vrednostima bila je jasno determinisana i inspirisana idejom o članstvu u Evropskoj zajednici (EZ), što je trebalo da obezbedi konačno

ujedinjenje dva dela evropskog kontinenta koja su tokom pola veka bila razdvojena neprobojnim zidom.¹

Od svih komunističkih država u Evropi, evropska perspektiva je 1989. godine bila najbliža tadašnjoj Jugoslaviji (SFRJ), koju je činilo šest federalnih jedinica (Srbija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Makedonija, Slovenija i Crna Gora) i dve autonomne pokrajine (Kosovo i Vojvodina). Autonomne pokrajine su administrativno bile deo Srbije, ali su svoje predstavnike i pravo udruživanja imale i u federalnim organima. Za razliku od drugih država Centralne i Istočne Evrope koje su propašću komunizma članstvo u EZ definisale kao svoj veoma udaljeni, ali prioritetni cilj, u bivšoj Jugoslaviji su narasli etnički sukobi doveli do rata i raspada zemlje, a evropska budućnost nekada zajedničke države potisnuta je kao manje važno pitanje, koje je tek nakon ratova postalo politički prioritet njenih naslednica.

Evropska unija je u junu 2003. godine otvorila novi institucionalni i pregovarački mehanizam za prijem u članstvo koji je ponuđen državama Zapadnog Balkana, a među državama koje su nastale na tlu bivše Jugoslavije, jedino je Slovenija postala punopravna članica Evropske unije 2004. godine. Preostale zemlje, uključujući i Albaniju koja nije bila deo bivše Jugoslavije ali se smatra delom Zapadnog Balkana, nalaze se u predvorju Evrope. Hrvatska ima status kandidata za članstvo u EU, otpočela je pregovore o punopravnom članstvu i očekuje se da će tokom 2010. godine ove pregovore i da zaokruži. Makedonija je, uprkos problemima, dobila status kandidata za članstvo u EU 2005. i priprema se za početak pregovora za članstvo. Crna Gora je u decembru 2008. godine predala zahtev za članstvo i očekuje da će tokom 2010. godine osigurati status kandidata. Albanija i Bosna i Hercegovina imaju potpisan Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, Albanija je predala i zahtev za članstvo dok Bosna i Hercegovina čeka priliku da to uradi, kako bi nakon toga stekle status kandidata.

Devet godina nakon promena 2000. godine, otpočetih uklanjanjem Slobodana Miloševića sa vlasti, status evropske integracije Srbije je i dalje neizvestan. Srbija je potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, ali se odredbe Ugovora još uvek ne primenjuju zbog nedovoljne saradnje Srbije sa Haškim tribunalom. Proces pridruživanja

¹ O (ne)izneverenim očekivanjima protagonista ovih događaja Sorin Antohi, Vladimir Tismaneanu (prir.), *Between Past and Future. The Revolutions of 1989 and their Aftermath*, Central European University, Budapest 2000, 3-100.

Srbije Evropskoj uniji dodatno je usporen nakon što je 17. februara 2008. godine Skupština Kosova donela odluku o proglašenju nezavisnosti. Time je pitanje načina na koji Srbija treba da reaguje na proglašenje kosovske nezavisnosti potisnulo raspravu o evropskoj perspektivi Srbije i dovelo u pitanje integraciju Srbije u Evropsku uniju.

Ovaj tekst sadrži kratki pregled ključnih događaja u Srbiji u poslednjih dvadeset godina i upućuje na šest pitanja od čijeg rešavanja dominantno zavisi evropska budućnost Srbije. Pored uputa na ova pitanja, tekst sadrži i predlog politike Srbije u svakoj od tih oblasti, uz poželjno jaku ulogu i uticaj Evropske unije.

Nestanak Jugoslavije i formiranje novih država

Uprkos veoma povoljnoj poziciji koju je 1989. godine Titova Jugoslavija uživala spolja i koja je mogla da joj obezbijedi jasnu evropsku perspektivu i članstvo u EZ u narednoj deceniji, Jugoslavija nije opstala, a njeni narodi su jedni druge počeli da posmatraju kao neprijatelje. Nespremnost političkih elita federalnih jedinica da se dogovore o principima uređenja transformisane države uveli su jugoslovenske narode u ratove koji su počeli u Sloveniji, potom i u Hrvatskoj u leto 1991. Nakon što su Slovenija i Hrvatska, potom Makedonija i Bosna i Hercegovina proglasile nezavisnost, Srbija sa dvije autonomne pokrajine, Vojvodinom i Kosovom, i Crna Gora su odlučile da formiraju novu zajednicu – Saveznu Republiku Jugoslaviju.²

Novostvorena država, koja je Ustavom garantovala jednakost Srbije i Crne Gore, proglasila se i jedinim legitimnim sukcesorom socijalističke Jugoslavije. Otud njeni predstavnici, nasuprot očekivanjima međunarodne zajednice, nisu ponovo konkurisali za članstvo u međunarodnim organizacijama i forumima, smatrajući da je stolica u tim organizacijama obezbeđena polaganjem prava na nasleđe socijalističke Jugoslavije. Sve do smene Miloševića 2000. godine status Savezne Republike Jugoslavije u međunarodnoj zajednici nije bio definisan.

² Sabrina P. Ramet, Vjeran Pavlaković (ed.), *Serbia Since 1989 – Politics and Society under Milošević and After*, University of Washington Press, Washington, 2007. Mladen Lazić, *Račiji hod. Srbija u transformacijskim procesima*, Filip Višnjić, Beograd 2000. Slobodan Antonić, *Zarobljena zemlja. Srbija za vlade Slobodana Miloševića*, Otkrovenje, Beograd 2002.

U trenutku nastanka SRJ, uveliko je vođen rat na teritoriji Hrvatske, a u Bosni i Hercegovini su ratni sukobi počeli da se rasplamsavaju. Veliki broj dobrovoljaca iz Savezne Republike Jugoslavije, kao i oružane snage JNA koja se transformisala u Vojsku Jugoslavije i vojske srpskih paradržava, učestvovala su u ratnim dejstvima na teritoriji njenih novih zapadnih suseda. Učešće jugoslovenskih formacija u Hrvatskoj pravdano je potrebom da se Srbima u Hrvatskoj omogući slobodno odlučivanje o tome da li žele da ostanu da žive u Hrvatskoj. U tom kontekstu, na teritoriji hrvatske države proglašena je Republika Srpska Krajina kao posebni entitet koji je kao svoj cilj definisao pripajanje Saveznoj Republici Jugoslaviji. U Bosni i Hercegovini je situacija bila još kompleksnija. Tri konstitutivna naroda, Bošnjaci, Srbi i Hrvati nisu mogli da se saglase oko modela zajedničkog života, pa su bosanski Srbi vrlo brzo proglasili Republiku Srpsku, usmerivši svoje političko delovanje ka punoj nezavisnosti od vlade u Sarajevu i potencijalnom pripajanju Saveznoj Republici Jugoslaviji.

Formalno vođena predsednikom i vladom nove federacije, SRJ je tokom ratova u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, bila država u kojoj je suštinsku moć imao tadašnji predsednik Srbije Slobodan Milošević. Milošević je pod svojom kontrolom imao rukovodstvo male Crne Gore, a masku političkog pluralizma koristio je za legitimisanje svoje vladavine kao demokratske.

Nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, kojim je okončan rat u Bosni i Hercegovini, činilo se da prostor Zapadnog Balkana očekuje period stabilizacije. Dugo očekivani mir stvorio je nadu da je vreme ratova za jugoslovensko nasleđe prošlo. Slobodan Milošević je u Srbiji, većoj članici jugoslovenske federacije, učvrstio svoju vlast, ostavši predsednik Srbije sve do 1997. godine. Upravo tada i uporedo sa razvojem politke distanciranja crnogorskog rukovodstva od Srbije, na teritoriji Kosova, nekadašnje autonomne pokrajine Srbije, rasplamsan je sukob između Albanaca i Srba. Bojkot državnih institucija i stvaranje paralelnih institucija sistema na Kosovu, govorila je o rešenosti albanske populacije da ne prihvati ni minimalne nadležnosti Srbije na Kosovu.³

Pravdajući svoje angažovanje zločinima prema Albancima u kojima je početkom 1999. godine ubijen veliki broj civila, Severnoatlantski vojni savez (NATO) je 24. marta

³ Predrag Simić, *Put u Rambuje*, Nea, Beograd 2000, Marti Ahtisari, *Misija u Beogradu*, Filip Višnjić, Beograd 2001.

1999. godine započeo vojnu intervenciju protiv Savezne Republike Jugoslavije. Rezultat desetonedeljne intervencije bilo je povlačenje vojnih i policijskih snaga SRJ i Srbije, koje je uređeno Kumanovskim sporazumom, kao i definisanje statusa Kosova Rezolucijom 1244 Ujedinjenih nacija.

Naredne godine, nakon poraza na izborima i velikih građanskih protesta na kojima je učestovalo preko pola miliona ljudi, Slobodan Milošević je zbačen sa vlasti a Demokratska opozicija Srbije je preuzela kontrolu nad državnim institucijama i u roku od dva meseca raspisala izbore za organe vlasti u Srbiji, nakon čega je početkom 2001. godine konstituisana nova demokratska vlast. Dve ključne teme koje su dočekale novu vlast u Srbiji bile su odnosi Srbije i Crne Gore i rešavanje statusa Kosova.

Crnogorska vlast je 21. maja 2006. godine organizovala referendum na kojem je većina od 55.5% glasača podržala stvaranje nezavisne države Crne Gore, a crnogorska Skupština je proglasila nezavisnost 3. juna 2006. godine. Nezavisnost novostvorene države priznala je Srbija, države članice Evropske unije i članice Ujedinjenih nacija. Godinu dana kasnije doneta je odluka o proglašenju Ustava Republike Crne Gore.

U februaru iste godine, u Beču je otpočeo pregovarački proces o definisanju statusa Kosova. Pregovori nisu obezbedili rešenje kosovskog problema, pa su kosovski Albanci odlučili da proglase nezavisnu državu Kosovo. To su učinili 17. februara 2008. godine. I dok je ovaj događaj u Prištini obeležen vatrometom, u Beogradu je to izazvalo nasilje na ulicama i paljenje nekoliko stranih ambasada. Vlada Srbije je saopštila da nikada neće priznati jednostrano proglašenu nezavisnost Kosova, a državama koje su najavile priznavanje kosovske nezavisnosti najavila pogoršanje odnosa.

U isto vreme proces evropske integracije je znatno usporen. Uprkos deklarativnom zalaganju Vlade Srbije za punu saradnju sa Haškim tribunalom, njena nesposobnost ili nevoljnost da locira i izruči Ratka Mladića dovela je do prekida pregovora u okviru Procesu o stabilizaciji i pridruživanju. Ovi pregovori su nastavljeni u leto 2007. godine, a Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju potpisan je u maju 2008. godine. Od tog trenutka, proces evropske integracije je blokiran zbog nepotpune saradnje Srbije sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju. Otud se čini važnim naznačiti politike čijom bi realizacijom Srbija ubrzala proces reformi pravnog, ekonomskog i političkog sistema i pospešila svoju evropsku integraciju.

Naredni koraci za Srbiju

1. Unapređenje saradnje sa susedima

Srbija je devedesetih godina 20. veka prema susedima uglavnom vodila neracionalnu politiku, koja je ostavila posledice na odnose sa nekim od susednih država, u vidu sporova koji se rešavaju ili će se rešavati na bilateralnom ili multilateralnom nivou. Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju istaknuta je ugovorna obaveza Srbije da neguje dobrosusedske odnose u regionu, a Evropska komisija i Evropski parlament su u svojim izveštajima isticali da je regionalna saradnja jedan od ključnih pokazatelja proevropskog karaktera Srbije. Zato sva otvorena pitanja Srbije u odnosima sa susedima treba da budu rešena, a saradnja sa njima mora biti intenzivna u oblastima politike i ekonomije.

Nakon što su Hrvatska, Crna Gora i Makedonija priznale nezavisnost Kosova stvorena je izuzetno loša atmosfera u diplomatskim odnosima Srbije i njena tri suseda.

Nerazumno oštrom i emotivnom reakcijom, iz Beograda je proterana ambasadorica Crne Gore, kao i ambasador Makedonije, što je drastično unazadilo diplomatske odnose sa dve države i izazvalo zabrinutost evropskih institucija. *Normalizacija odnosa sa Makedonijom i Crnom Gorom predstavlja nužnost na putu ostvarenja pune evropske integracije Srbije.* Zato je izuzetno važno da Vlada Srbije, kroz organizovanje zvaničnih poseta Skoplju i Podgorici i povlačenje odluke o proglašenju ambasadora nepoželjnima, pruži ruku saradnje susedima, koji su na evropskom putu stigli dalje od Srbije.

Hrvatska mora biti glavni partner Srbije na putu ka Evropskoj uniji, uprkos zaoštavanju retorike prema njoj nakon priznanja nezavisnosti Kosova. Zagreb treba da bude glavni partner Beograda po pitanju učlanjenja u EU i NATO, ali i po pitanju povratka raseljenih u Hrvatsku i rešavanja ostalih nerešenih pitanja iz perioda ratnih sukoba iz devedesetih godina. *Tužbe koje su Međunarodnom sudu pravde uputile obe države, treba u slučaju nemogućnosti vansudskog rešenja spora, prepustiti Sudu, čiju presudu Srbija mora da poštuje.* Istovremeno, pogranični spor Srbije i Hrvatske oko granice na Dunavu, treba, što je pre moguće, rešavati kroz bilateralne razgovore sa hrvatskom vladom, kako bi se sprečilo da ovo pitanje postane nepremostiva prepreka u trenutku pristupanja Srbije Evropskoj uniji.

U slučaju Bosne i Hercegovine, Srbija bi, kao garant Dejtonskog sporazuma, trebalo da podržava sve napore međunarodne zajednice da se BiH ustavnom reformom redefiniše i učini efikasnijom. Bez ustavne reforme u BiH neće biti njene unutrašnje stabilnosti, a ni stabilnosti u regionu koja je neophodna za brzu evropsku integraciju svih država Zapadnog Balkana.

2. Zaokruženje saradnje sa Haškim tribunalom

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju i Prelazni trgovinski sporazum sa Evropskom unijom ratifikovani su u parlamentu Srbije 9. septembra 2008. Usled protivljenja holandske vlade, ratifikacija ovih sporazuma još uvek nije počela u EU, zbog izostanka pune saradnje Srbije sa Haškim tribunalom. *Evropska unija bi od Srbije trebalo da zahteva hapšenje Ratka Mladića i Gorana Hadžića ili substantivni dokaz da to ne može da uradi i time pokaže da ostvaruje punu saradnju sa Haškim tribunalom.* Time bi Srbija pokazala sposobnost da ispunjava svoje međunarodne obaveze, pre svega one utvrđene presudom Međunarodnog suda pravde u sporu Bosne i Hercegovine protiv Srbije, ali i usmerenost ka istinskom opredeljenju za osnovne vrednosti ujedinjene Evrope – poštovanje ljudskog dostojanstva, slobode, demokratije i vladavine prava.

3. Rad na ukidanju viza građanima Srbije za putovanje u države potpisnice Šengenskog sporazuma

Savet Evropske unije je još 15. marta 2001. doneo Uredbu kojom je utvrdio kriterijume koje države, koje su izvan zone primene Šengenskog sporazuma, moraju da zadovolje da bi njihovi državljani na teritoriju strana ugovornica mogli da ulaze bez viza. Srbija je prva među državama Zapadnog Balkana dobila tzv. „Mapu puta“ ka viznoj liberalizaciji u maju 2008. godine. U dokumentu je nevedeno niz tehničkih uslova koje Srbija treba da ispuni kako bi njenim građanima bilo obezbeđeno putovanje bez viza u države potpisnice Šengenskog sporazuma. *Budući da je ispunjavanje zadataka iz „Mape puta“ oslobođeno političkih uslova i pritisaka, Evropska unija bi trebalo da, u komunikaciji sa predstavnicima Vlade u Beogradu, redovno podseća da je zamena starih putnih isprava novim, kao i predan rad na uspostavljanju stabilnog, pouzdanog i integrisanog sistema kontrole državnih granica, kako bi se sprečio ilegalan prelazak roba*

i ljudi preko teritorije Srbije, pretpostavka za otvaranje evropskih granica i za građane Srbije.

4. Liberalizacija trgovine

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju Srbije sa EU i državama članicama predviđa postepeno, fazno ukidanje svih carina i trgovinskih barijera između Srbije i država članica Evropske unije, s tim što će stupanjem na snagu prelaznog trgovinskog sporazuma Evropska unija ukinuti sva ograničenja za uvoz robe poreklom iz Srbije, dok će Srbija isto uraditi fazno, u periodu od šest godina. Sporazumom je predviđena mogućnost da Srbija, ukoliko to dozvoli opšte privredno stanje i stanje u određenom privrednom sektoru, može brže snižavati svoje carine u trgovini sa Zajednicom (čl. 23 Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju).

Među akterima u privrednom životu Srbije koji zagovaraju snažniju liberalizaciju trgovinskih odnosa sa EU postoji slaganje da je Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju predviđen predug period trgovinske liberalizacije, jer koristi od trgovinske liberalizacije mogu najpre osetiti potrošači, sniženjem cena proizvoda poreklom iz EU domaćem tržištu. *U procesu pregovaranja o ovom poglavlju, predstavnici Evropske unije bi trebalo da imaju u vidu da svako produžavanje uklanjanja carinskih barijera, odnosno iskorišćavanje punog šestogodišnjeg perioda, zapravo odlaže dostizanje konačnog cilja, a to je članstvo Srbije u EU.* Primera radi, ukoliko Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju konačno stupi na snagu tokom 2009, to bi u praksi značilo da, računajući sa punim šestogodišnjim periodom za uklanjanje carina i drugih barijera, Srbija najranije može da računa sa punopravnim članstvom u EU do 2017. godine.

Što je još bitnije, ovako dug period ostavljen za uklanjanje carinskih barijera za proizvode poreklom iz EU imaće višestruke negativne posledice, među kojima se kao najznačajnije izdvajaju više cene proizvoda na domaćem tržištu i produžetak smanjene konkurentnosti privrede usled poslovanja pod povlašćenim uslovima. S druge strane, brzim uklanjanjem carinskih barijera – trgovinskom liberalizacijom, domaća privreda će u kraćem roku biti usmerena na jačanje konkurentnosti, kako bi mogla da izdrži tržišnu utakmicu. U tom postupku, na kraći rok, može doći do otežanih uslova poslovanja

domaćih preduzeća, pa i do likvidacije jednog broja preduzeća usled pojačane tržišne konkurencije, i gubitka dela carinskih prihoda što može uticati na likvidnost budžeta.

5. Ustavna reforma

Na svom putu ka Evropskoj uniji, Srbija će morati da promeni pojedine odredbe svog Ustava, kao što su to činile i druge države u okruženju, poput Slovenije, koja je svoj ustav menjala čak dva puta pre ulaska u Uniju. U Ustavu Srbije koji je usvojen 2006. godine postoje dve ključne prepreke na putu ka članstvu Srbije u Evropskoj uniji:

- a) odredbe o Kosovu,
- b) odredbe o nadležnostima Srbije i (ne)postojanju primata međunarodnog prava nad nacionalnim.

Preambulom Ustava Srbije, kao i tekstovima zakletve koje polažu najviši državni nosioci vlasti, Kosovo je definisano kao autonomna pokrajina u sastavu Srbije. Krutim insistiranjem na unošenje ove odredbe u najviši pravni akt, smanjena je mogućnost manevarskog prostora u pregovorima sa predstavnicima kosovskih Albanaca o svim tekućim pitanjima na Kosovu. *Budući da je status Kosova definisan međunarodnim aktima, razumno ponašanje političke elite na vlasti u Srbiji jeste zalaganje za promenu ovih odredbi Ustava Srbije, kako bi se sprečila svaka eventualna buduća manipulacija evropskom integracijom Srbije koja bi bila povezana sa tzv. kosovskim pitanjem.*

Ustav Srbije nije definisao primat međunarodnog prava nad nacionalnim. Tako je potpuno laički predviđeno da svaki međunarodni ugovor mora biti usklađen sa Ustavom. Iako Srbija i Kosovo imaju odvojeni put integracije u Evropsku uniju, a Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju se ne odnosi na Kosovo, *ova odredba Ustava mogla bi biti iskorišćena kao formalna prepreka članstvu Srbije u EU i zato kao takva mora biti prioritetno promenjena. Istovremeno, Odeljak IV Ustava, ne predviđa prenos suverenih nadležnosti na nadnacionalnu organizaciju, tj. na Evropsku uniju, što takođe može biti veoma ozbiljna formalna prepreka ulasku Srbije u ovu organizaciju.*

6. Usklađivanje spoljne politike Srbije sa EU

Kao jedan od ključnih zahteva tokom procesa pridruživanja postavlja se i pitanje usklađivanja i koordinacije spoljne politike Republike Srbije sa Evropskom unijom. Član

10. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju predviđa obavezu Srbije da aktivno radi na približavanju stavova strana (EU i Srbije) o međunarodnim pitanjima, uključujući pitanja u vezi sa Zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom.

Evropska unija bi trebalo da ima u vidu da se usklađivanje spoljne politike Srbije sa spoljnom politikom EU postavlja kao jedno od važnijih pitanja tokom procesa pristupanja. U tom kontekstu sadašnja politika upornog konfrontiranja sa članicama EU u vezi pitanja statusa Kosova, kao i strateško okretanje Srbije ka Rusiji ima suštinski antievropski karakter i predstavlja radikalni zaokret i otklon u odnosu na proklamovanu proevropsku politiku Srbije.

Evropska unija bi u svom delovanju trebalo neprestano da ukazuje da je usklađivanje osnovnih smernica spoljne politike sa načelima spoljnopolitičke doktrine Evropske unije ne samo neophodan uslov za članstvo u ovoj organizaciji, već da je i u najboljem interesu građana Srbije. Baziranje spoljne politike na čvrstim osnovama u skladu sa proevropskom orijentacijom zemlje je jedan od najznačajnijih koraka u evropskoj integraciji Srbije.

Literatura:

1. Marti Ahtisari, *Misija u Beogradu*, Filip Višnjić, Beograd 2001
2. Sorin Antohi, Vladimir Tismaneanu (ed.), *Between Past and Future. The Revolutions of 1989 and their Aftermath*, Central European University, Budapest 2000
3. Slobodan Antonić, *Zarobljena zemlja. Srbija za vlade Slobodana Miloševića*, Otkrovenje, Beograd 2002
4. Mladen Lazić, *Račiji hod. Srbija u transformacijskim procesima*, Filip Višnjić, Beograd 2000
5. Sabrina P. Ramet, Vjeran Pavlaković (ed.), *Serbia Since 1989 – Politics and Society under Milošević and After*, University of Washington Press, Washington, 2007

BIOGRAFIJA

Vladimir Pavićević (1978) predaje na Fakultetu Političkih nauka Univerziteta u Beogradu i vodi akademski program multidisciplinarnih dodiplomskih studija u Beogradskoj otvorenoj školi. Magistrirao je u oblasti evropskih studija. U periodu od 2004. do 2006. godine predavao je na Pravnom fakultetu (Odeljenje za političke nauke) Univerziteta Crne Gore. Pavićević je autor, ko-autor ili priređivač nekoliko publikacija u oblasti evropskih studija.

European Integration of the Western Balkans: Next Steps for Serbia

Abstract

The fall of the Berlin Wall in 1989 in the states of the Central and Eastern Europe marked the beginning of the transformations of their economies, legal and political systems into modern communities based on market economy, rule of law and political pluralism. The focus that these countries put on the European values was clearly determined and inspired by the idea of the membership in the European Community (EC), which was supposed to secure the final unification of the two parts of European continent that had for half a century been firmly separated by the iron curtain.

This paper defines the key historical and political events in Serbia in the period 1989-2009; it determines how much progress Serbia has made towards European integration in the 20 years since the fall of the Berlin Wall; explains the causes of the current situation and suggests policies that would contribute to speeding up the integration process.

BIOGRAPHY

Vladimir Pavicevic (1978) is a lecturer at the Department of Political Sciences at the University of Belgrade and Programme Director of the Belgrade Open School. He holds an MA in European Studies. From 2004-2006 he was a lecturer at the School of Law (Department for Political Science), University of Montenegro, Podgorica. Pavicevic is author or co-author of several books and essays on European subjects.